

ІНВЕСТИЦІЇ У ВИЩУ ОСВІТУ ТА ФОРМУВАННЯ ЛЮДСЬКОГО КАПІТАЛУ: МАКРОЕКОНОМІЧНІ ЕФЕКТИ В ЕПОХУ ГЛОБАЛЬНИХ ЗАГРОЗ

INVESTMENTS IN HIGHER EDUCATION AND HUMAN CAPITAL FORMATION: MACROECONOMIC EFFECTS IN AN ERA OF GLOBAL THREATS

Писарчук О.В.

кандидат економічних наук, доцент,
доцент кафедри обліку і бізнес-консалтингу,
Харківський національний економічний університет
імені Семена Кузнеця
ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-6674-9223>

Pysarchuk Oksana

Simon Kuznets Kharkiv National University of Economics

У статті розкрито теоретико-методологічні засади інвестування у вищу освіту як стратегічного чинника формування людського капіталу в умовах глобальних трансформацій. Акцентовано увагу на тому, що в епоху зростання глобальних загроз система вищої освіти стає ключовим елементом забезпечення макроекономічної стійкості держави. Обґрунтовано, що інвестиції у вищу освіту мають мультиплікативний ефект, який реалізується через підвищення продуктивності праці, стимулювання інновацій, зміцнення соціальної мобільності та розширення інституційних можливостей інтеграції у глобальну економіку. Підкреслено, що сучасні виклики зумовлюють необхідність формування нової архітектури фінансової політики у сфері освіти, орієнтованої на партнерство держави, бізнесу та університетів. Доведено, що інвестиції у вищу освіту є фундаментом для довгострокового економічного зростання, зниження нерівності та формування інтелектуально орієнтованої економіки знань. У статті визначено ключові напрями модернізації інституційного середовища фінансування освіти, здатного забезпечити інноваційну стійкість, соціальну справедливість і конкурентоспроможність національного людського капіталу.

Ключові слова: інвестиції у вищу освіту, людський капітал, макроекономічні ефекти, глобальні загрози, освітня політика, інвестиційна парадигма, соціальна мобільність, економіка знань.

The article provides an analytical study of the role of investment in higher education as a strategic factor in the formation of human capital in the context of global transformations. It is determined that the growth of pandemic, geopolitical, technological and financial threats has led to structural changes in global education systems, highlighting the need to rethink the financial model of development in the education sector. It is argued that investment in higher education has a complex macroeconomic effect, which manifests itself through increased labour productivity, expanded innovation potential, the formation of new competencies and strengthened social mobility. It is shown that education funding loses its effectiveness in conditions of shrinking fiscal space of states, and therefore it is necessary to transition to an investment paradigm in which education is viewed as a source of sustainable economic growth rather than a budgetary expense. The paper proposes conceptual guidelines for modernising the institutional environment for higher education funding, which envisage diversification of resource sources, development of partnership models for cooperation between the state, business and universities, and expansion of grant and targeted programmes to support educational innovation. The digitalisation of the financial and analytical infrastructure of education is a key condition for ensuring the transparency and effectiveness of investment flows, creating the preconditions for the integration of managerial, analytical and financial mechanisms. It has been proven that investment in higher education is one of the most effective tools for counteracting the risks of global instability, contributing to the reduction of social inequality, strengthening innovative dynamics and the formation of a knowledge economy. The results of the study are of theoretical and practical importance for

improving state educational and financial policy focused on the strategic reproduction of human capital as a basic resource for socio-economic development in the context of global challenges.

Keywords: *investment in higher education, human capital, macroeconomic effects, global threats, innovative economy, financial policy, digitalisation of education, knowledge economy.*

Постановка проблеми. У сучасних умовах тотальної глобальної турбулентності, що характеризується безпрецедентною інтенсифікацією кризових явищ, від пандемічних шоків і геополітичних конфліктів до деструктивних кліматичних трансформацій та технологічних розривів, макроекономічна стабільність національних економік дедалі більшою мірою детермінується спроможністю суспільств генерувати, акумулювати та ефективно використовувати людський капітал як стратегічний ресурс адаптивного розвитку. Вища освіта, функціонуючи в якості центральної інституційної структури формування високоякісного людського капіталу, опиняється в епіцентрі складної дилеми: з одного боку, зростаючі суспільні очікування щодо підготовки фахівців, здатних забезпечувати економічну конкурентоспроможність в умовах перманентної невизначеності, з іншого, критичне звуження фінансових можливостей як держави, так і приватних інвесторів підтримувати належний рівень якості освітніх послуг. Ця суперечність набуває особливої гостроти в контексті структурних трансформацій глобальної економіки, коли традиційні моделі фінансування вищої освіти виявляються неспроможними забезпечити адекватну відповідь на викорінені виклики, породжуючи тим самим каскадні макроекономічні дисбаланси та загрожуючи довгостроковій траєкторії соціально-економічного поступу.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблематика інвестицій у вищу освіту та формування людського капіталу знайшла своє відображення в працях українських та закордонних вчених. В сучасній економічній науці ці питання розглядаються крізь призму довгострокових детермінант економічного зростання, соціальної стабільності та інноваційного розвитку суспільства. Концептуальні положення теорії людського капіталу, закладені у працях Коваль Н.О. [5], Пилипенко Ю.І., Швець А.С. [9], стали основою для формування сучасних підходів до оцінки ефективності освітніх інвестицій у глобальній економіці знань. Вагомий внесок у дослідження фінансових механізмів функціонування освітніх систем зроблено представниками міжнародних організацій, зокрема Світового банку [10], які у своїх звітах акцентують на мультиплікативному ефекті інвестицій у вищу освіту, що поширюється на інноваційну динаміку, рівень зайнятості та соціальну мобільність. У звітах Світового банку підкреслюється, що підвищення інвестицій в освіту не лише формує людський капітал, але й сприяє макроекономічній стійкості, знижуючи ризики глибоких соціально-економічних дисбалансів.

Вітчизняні та зарубіжні дослідники розглядають освіту не лише як соціальний інститут, але й як ключовий фактор економічного розвитку, інноваційної активності та соціальної мобільності. Теоретичні основи взаємозв'язку між освітніми інвестиціями та економічним зростанням ґрунтовно висвітлено у працях Г.М. Терещенко [14], де наголошено на ролі державного фінансування освіти як каталізатора формування економіки знань, а також у дослідженні Н.О. Коваль [5] інвестиції в людський капітал трактуються як чинник підвищення конкурентоспроможності національної економіки.

Окрему увагу у сучасних працях приділено питанням результативності бюджетного фінансування та необхідності його переорієнтації на інвестиційну модель. Так, колектив авторів під керівництвом Д.М. Загірняк [3] доводять, що ефективність державних витрат на освіту має оцінюватися через призму довгострокових соціально-економічних ефектів, зокрема впливу на продуктивність праці, інноваційну спроможність і зайнятість населення. Подібну позицію розвивають О.В. Григораш [2] і В. Чернега [15], які пропонують розглядати фінансування вищої освіти не як статтю витрат, а як стратегічний інвестиційний інструмент забезпечення сталого розвитку держави. У працях Г. Калінічевої [4] та О. Мельниченко [8] акцентовано увагу на якості освітнього процесу як детермінанті формування людського капіталу та підвищення соціально-економічної адаптивності населення, підкреслюючи, що ефективність освітніх інвестицій безпосередньо пов'язана з інституційними реформами, спрямованими на підвищення прозорості, автономії університетів і цифровізацію фінансово-аналітичних процесів.

Аналіз сучасних публікацій також свідчить, що останніми роками активно досліджуються ризики, пов'язані з відтоком інтелектуального потенціалу, глобалізацією освітнього простору та цифровізацією управлінських і фінансових процесів у сфері освіти, що підтверджується роботами Свириденко Д., Гоц Н., Ковтун І., Панченко Л., Семенюк Р., Двігун А. [11]. Це обумовлює необхідність переосмислення ролі освіти як довгострокового інвестиційного активу, а не статті державних витрат, що забезпечує макроекономічну стабільність і стійке зростання. У праці L. Wu та J. Fang [16] висвітлюється взаємозв'язок між рівнем розвитку вищої освіти та масштабами інвестицій у корпоративний людський капітал, що демонструє універсальний характер освітніх інвестицій як рушія соціально-економічних трансформацій. Отже, проведений аналіз свідчить, що

більшість наукових праць зосереджується на окремих аспектах інвестиційної політики у сфері освіти фінансових механізмах, якості освітніх послуг, цифровізації чи міжнародному досвіді. Водночас питання комплексної оцінки макроекономічних ефектів інвестування у вищу освіту в умовах глобальних загроз залишається недостатньо розробленим.

Виділення невирішених раніше частин загальної проблеми. Концептуальне осмислення ролі інвестицій у вищу освіту як детермінанти макроекономічного зростання бере свій початок у класичних працях представників теорії людського капіталу, проте сучасні наукові дослідження цієї проблематики набувають принципово нових вимірів, зумовлених трансформацією самої природи економічного зростання в епоху знаннєвої економіки. В умовах економіки знань саме якість людського капіталу, його інноваційна спроможність, адаптивність до технологічних зрушень та здатність генерувати нові знання визначають траєкторії національного розвитку. Водночас, процеси глобалізації створили принципово нову конфігурацію взаємозалежностей, де людський капітал набув характеристик високомобільного ресурсу, здатного швидко мігрувати між юрисдикціями в пошуках оптимальних умов реалізації, що породжує феномен глобальної конкуренції за таланти та загострює проблему повернення національних інвестицій у підготовку висококваліфікованих фахівців.

Постановка завдання. Метою дослідження є аналітичне обґрунтування ролі інвестицій у вищу освіту як стратегічного чинника формування людського капіталу в умовах зростання глобальних загроз. Завдання полягає у визначенні макроекономічних ефектів освітніх інвестицій, виявленні бар'єрів їх реалізації в умовах фіскальних обмежень, а також у розробленні концептуальних орієнтирів модернізації фінансової політики у сфері освіти. Дослідження спрямоване на встановлення причинно-наслідкових зв'язків між рівнем інвестування у вищу освіту, динамікою людського капіталу та стійкістю економічного розвитку.

Виклад основного матеріалу дослідження
Макроекономічні ефекти інвестицій у вищу освіту проявляються через множину каналів впливу, серед яких особливої ваги набувають: по-перше, пряме зростання сукупної факторної продуктивності внаслідок підвищення кваліфікаційного рівня робочої сили; по-друге, стимулювання технологічних інновацій та їхньої дифузії в економічній системі; по-третє, формування інституційної спроможності до абсорбції зовнішніх знань та адаптації передових практик; по-четверте, зниження структурного безробіття через узгодження компетентностей працівників з вимогами ринку праці; по-п'яте, посилення соціальної мобільності та редукція нерівності,

що, своєю чергою, створює передумови для інклюзивного економічного зростання. Проте реалізація цих потенційних ефектів не є автоматичною і значною мірою залежить від характеристик самої освітньої системи, адекватності освітніх програм актуальним і перспективним потребам економіки, ефективності механізмів узгодження інтересів різних стейкхолдерів, а також від здатності національних систем вищої освіти утримувати підготовлених фахівців у межах власних економік.

В той же час, епоха глобальних загроз кардинально трансформувала умовності, в яких функціонують системи вищої освіти та здійснюється формування людського капіталу [1]. Пандемія COVID-19 виявила критичну вразливість традиційних освітніх моделей до екзогенних шоків, водночас продемонструвавши потенціал цифрової трансформації освітніх процесів, що, однак, вимагає масштабних інвестицій в технологічну інфраструктуру та перекваліфікацію викладацького корпусу. Геополітична фрагментація, що посилилася внаслідок військових конфліктів та загострення міждержавних суперечностей, призвела до часткової дезінтеграції глобального освітнього простору, обмеживши можливості міжнародної академічної мобільності та наукової кооперації [12], що традиційно слугували каталізаторами якісних зрушень у підготовці фахівців та акумуляції людського капіталу. Технологічна революція, пов'язана з активним розповсюдженням штучного інтелекту, автоматизацією та роботизацією, радикально змінює структуру попиту на компетенції, породжуючи феномен прискореного знецінення раніше набутих знань та умінь, що вимагає від систем вищої освіти кардинального переорієнтування на модель неперервного навчання протягом життя [4] та розвитку метакомпетенцій, здатних забезпечити адаптивність індивідів до перманентних змін. Екологічна криза та необхідність переходу до моделей сталого розвитку актуалізують запит на фундаментальну трансформацію змісту освіти, інтеграцію принципів екологічної відповідальності та циркулярної економіки в освітні програми, що також потребує значних додаткових інвестицій [8]. Водночас, саме глобальні загрози створюють парадоксальну ситуацію, коли об'єктивна потреба в нарощуванні інвестицій у вищу освіту зіштовхується з реальним звуженням фіскального простору держав внаслідок зростання видатків на подолання наслідків кризових явищ, що породжує структурний конфлікт між короткостроковими антикризовими пріоритетами та довгостроковими імперативами розвитку людського капіталу як стратегічної основи майбутнього зростання (рис. 1).

Отже, трансформація системи вищої освіти у XXI столітті відбувається під впливом комплексу глобальних загроз, серед яких домінують

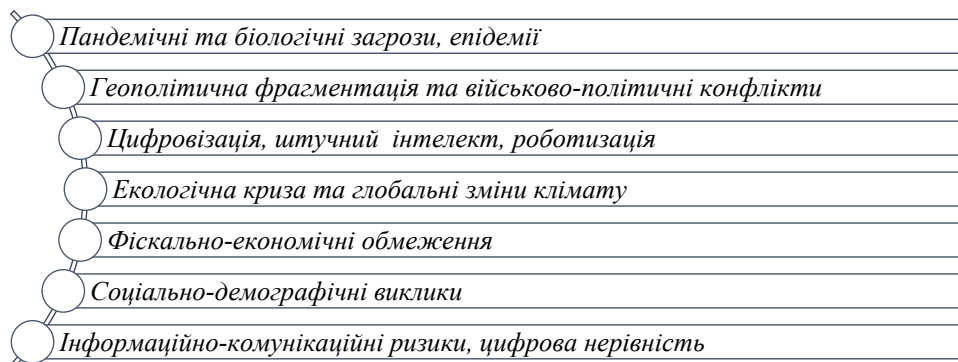

Рис. 1 Глобальні загрози

Джерело: авторська розробка

пандемічні, геополітичні, технологічні, екологічні, фінансові та соціально-демографічні чинники. Їхня взаємодія створює поліструктурний простір ризиків, який одночасно дестабілізує традиційні освітні моделі й стимулює пошук нових парадигм розвитку. У цих умовах ключовим викликом стає не лише адаптація освітніх систем до змін, але й формування фінансових механізмів, здатних забезпечити безперервність інвестицій у людський капітал [13] як основу соціально-економічної стійкості суспільства.

Глибинний аналіз сучасних практик фінансування вищої освіти виявляє стійкі структурні асиметрії, що мають далекосяжні макроекономічні наслідки. Насамперед спостерігається критична нерівномірність інвестування між країнами різного рівня економічного розвитку [10], якщо розвинуті економіки зберігають спроможність підтримувати високі питомі витрати на одного здобувача вищої освіти [6], то країни з економікою, що розвивається, зіштовхуються з драматичним дефіцитом ресурсів, що консервує технологічний розрив та поглиблює глобальну нерівність. У межах національних освітніх систем також проявляються суттєві диспропорції, так, престижні університети акумулюють непропорційно більшу частку фінансових ресурсів, тоді як регіональні заклади освіти, що відіграють критично важливу роль у забезпеченні доступності вищої освіти для широких верств населення, функціонують в умовах хронічного недофінансування, що породжує феномен стратифікації якості освіти та обмежує можливості соціальної мобільності через освітній канал. Макроекономічні наслідки цих диспропорцій проявляються в неоптимальній структурі людського капіталу, коли значна частина випускників не володіє компетенціями, затребуваними на ринку праці, що породжує феномен освіченого безробіття та марнування суспільних інвестицій в освіту.

Трансформація інституційної архітектури фінансування вищої освіти, що відбувається в останні десятиліття у глобальному масштабі, характеризується поступовим відходом від моделі виключно державного фінансування

на користь диверсифікованих джерел надходжень [15], включаючи зростаючу частку приватних інвестицій через механізми контрактної освіти, благодійні внески, дослідницькі гранти та комерціалізацію результатів інтелектуальної діяльності. Водночас, запровадження результатноорієнтованих механізмів розподілу державного фінансування, коли обсяги бюджетного фінансування прив'язуються до кількісних показників діяльності закладів освіти [3], породжує неоднозначні ефекти: з одного боку, стимулюється підвищення ефективності використання ресурсів та орієнтація на результат, проте виникають ризики деформації пріоритетів, коли заклади фокусуються на досягненні формальних індикаторів на шкоду сутнісним аспектам якості освіти та довгостроковим цілям розвитку людського капіталу.

Запровадження принципу «гроші ходять за студентом» створює особливі виклики для непопулярних, але стратегічно важливих освітніх програм, які не можуть забезпечити економії від масштабу, проте є критично необхідними для підготовки фахівців у сферах, що визначають технологічний суверенітет та безпеку національних економік. Недофінансування таких програм може призвести до їхнього поступового згортання, що в макроекономічній перспективі обертається втратою спроможності економіки розвивати критично важливі сектори та посиленням залежності від імпорту знань і технологій. Особливої ваги набуває проблема інвестицій у підготовку науково-педагогічних кадрів [11] хронічна недооціненість викладацької праці, обмежені можливості для професійного розвитку та низька конкурентоспроможність заробітних плат порівняно з приватним сектором призводять до відтоку талановитих дослідників з академічної сфери, що в довгостроковій перспективі підриває спроможність системи вищої освіти генерувати якісний людський капітал.

Глобалізація освітніх процесів та лібералізація міжнародних міграційних режимів створили умови для безпрецедентної мобільності носіїв людського капіталу, що породжує складні

макроекономічні проблеми для країн-донорів освітніх послуг. Феномен «відтоку мізків», коли значна частина найбільш талановитих випускників національних систем вищої освіти мігрує до країн з вищим рівнем економічного розвитку [11], де вони отримують можливість реалізувати свій потенціал у кращих умовах, призводить до прямих макроекономічних втрат, оскільки інвестиції в підготовку цих фахівців не конвертуються в національний економічний приріст. Масштаби цієї проблеми набувають загрозливих пропорцій для країн з перехідною економікою та економік, що розвиваються, де державні видатки на вищу освіту фактично субсидують формування людського капіталу для розвинутих країн, поглиблюючи тим самим глобальну нерівність та консервуючи відсталість. Водночас, міжнародна освітня міграція має й певні позитивні аспекти, зокрема через механізми трансферу знань, коли частина мігрантів повертається, привносячи нові компетенції, встановлені міжнародні зв'язки та інвестиційні можливості, або підтримує зв'язки з батьківщиною через наукову кооперацію та грошові перекази. Проте ефективна реалізація цього потенціалу вимагає цілеспрямованих інституційних зусиль щодо створення привабливих умов для повернення висококваліфікованих фахівців, формування механізмів залучення зарубіжних співвітчизників до розвитку національної економіки [9]. Макроекономічна політика в цій сфері має балансувати між визнанням права індивідів на вільний вибір місця реалізації своїх здібностей та національними інтересами щодо збереження інвестицій у людський капітал, що потребує складних інституційних рішень та міжнародної координації.

Агресивне проникнення цифрових технологій у сферу вищої освіти кардинально трансформує як форми організації освітнього процесу, так і структуру необхідних інвестицій. Масові відкриті онлайн-курси, віртуальні лабораторії, симуляційні середовища та інструменти штучного інтелекту створюють можливості для радикального розширення доступу до якісної освіти, подолання географічних та соціальних бар'єрів, персоналізації навчальних траєкторій та підвищення ефективності освітніх процесів. Проте реалізація цього потенціалу вимагає масштабних початкових інвестицій у розбудову цифрової інфраструктури, розробку якісного контенту, перепідготовку викладачів та забезпечення цифрової грамотності здобувачів освіти [7], що в умовах обмежених фінансових ресурсів створює додаткові напруження для національних освітніх систем. Водночас, цифровізація породжує нові форми нерівності між тими, хто має доступ до сучасних технологій та необхідні компетенції для їх ефективного використання, і тими, хто позбавлений таких можливостей, що може поглиблювати існуючі соціальні диспропорції та обмежувати

інклюзивність формування людського капіталу. Макроекономічні наслідки цифрової трансформації освіти мають дуальну природу, з одного боку, створюються можливості для підвищення продуктивності освітнього сектору та скорочення питомих витрат на підготовку фахівців, а з іншого, виникають ризики деперсоналізації освітнього процесу, послаблення критичного мислення та творчих здібностей, надмірної стандартизації компетенцій, що в довгостроковій перспективі може обмежити інноваційний потенціал людського капіталу. Ефективне використання цифрових технологій вимагає виваженого підходу, що поєднує їхні переваги з збереженням фундаментальних цінностей класичної університетської освіти та розвитком унікальних людських здібностей, які не можуть бути замінені алгоритмами. Інвестиції у вищу освіту формують складний багатоканальний механізм впливу на економічну динаміку [2], який охоплює взаємодію між продуктивністю праці, інноваційною активністю, структурою зайнятості та соціальною мобільністю населення. На мікрорівні вони сприяють зростанню індивідуальної кваліфікації, розвитку когнітивних і креативних компетентностей, що безпосередньо підвищує продуктивність праці та стимулює технологічне оновлення підприємств. На мезорівні інвестиції у систему вищої освіти створюють умови для активізації інноваційного середовища, підвищення науково-дослідного потенціалу регіонів і посилення взаємодії між університетами, бізнесом і державою.

На макроекономічному рівні ефекти освітніх інвестицій проявляються через формування довгострокових драйверів зростання, зокрема через підвищення конкурентоспроможності економіки, диверсифікацію структури ВВП, розвиток секторів із високою доданою вартістю та зростання інноваційного експорту. Механізм дії має кумулятивний характер кожне покоління випускників, підготовлене у вдосконаленій освітній системі, збільшує частку інтелектуальної праці в економіці, що, у свою чергу, формує позитивний зворотний зв'язок між рівнем освіти, темпами зростання та соціальною стабільністю [7]. Важливим компонентом цього механізму є соціальна мобільність, адже доступ до якісної освіти за умов належного фінансування забезпечує можливість переходу індивідів між соціальними групами через підвищення кваліфікації, розвиток підприємницьких навичок і розширення доступу до високотехнологічних професій. У сукупності це сприяє підвищенню ефективності людського капіталу, зменшенню нерівності доходів і зміцненню соціально-економічної згуртованості суспільства.

Таким чином, інвестиції у вищу освіту є не лише джерелом фінансового забезпечення освітнього процесу, а й стратегічним важелем економічної трансформації, який визначає напрямок

структурних змін, рівень інноваційної активності та стійкість макроекономічної системи в умовах глобальної нестабільності.

Висновки. Інвестиції у вищу освіту є не просто складовою державної соціальної політики, а визначальним чинником формування якісного людського капіталу, який забезпечує довгострокову макроекономічну стійкість держави. У контексті зростання глобальних ризиків та загроз, саме освітні інвестиції набувають стратегічного змісту, оскільки формують інтелектуальну спроможність суспільства адаптуватися до динамічних змін та продукувати інноваційні рішення. Інвестування у вищу освіту проявляються через низку взаємопов'язаних каналів, зокрема, підвищення продуктивності праці, зростання інноваційного потенціалу, посилення соціальної мобільності, зниження структурного безробіття та розширення інституційних можливостей для інтеграції у глобальну економіку. Проте реалізація цих ефектів істотно залежить від узгодженості інституційних механізмів фінансування,

якості освітніх програм і спроможності держави утримувати висококваліфіковані кадри в межах національної економіки.

Ключовою проблемою сучасних освітніх систем залишається структурна асиметрія у розподілі ресурсів. Подолання таких дисбалансів потребує переходу від витратної до інвестиційної парадигми фінансування, у межах якої освіта розглядається як інструмент генерування довгострокових макроекономічних ефектів. Узагальнюючи результати, можна стверджувати, що ефективність інвестицій у вищу освіту визначається не лише обсягами фінансування, а передусім якістю інституційної архітектури, яка забезпечує прозорість, результативність і синергію державного та приватного секторів. У перспективі саме розвиток партнерських моделей фінансування, цифрової освітньої інфраструктури та міжнародної кооперації має стати фундаментом нової інвестиційної політики, орієнтованої на формування людського капіталу як головного ресурсу економічного зростання у XXI столітті.

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. Голубев О. В. Розвиток людського капіталу в контексті сучасних викликів для української економіки *Ефективна економіка*. 2024. № 7. DOI: <http://doi.org/10.32702/2307-2105.2024.7.58>
2. Григораш О. В. Фінансування вищої освіти як умова інноваційного розвитку держави. *Ефективна економіка*. 2025. № 2. DOI: <http://doi.org/10.32702/2307-2105.2025.2.72>
3. Загірняк Д. М., Кратт О. А., Загірняк М. В. Результативність державного фінансування вищої освіти. *Економічний вісник університету*. 2020. № 15(4). С. 155–164. DOI: <https://doi.org/10.31470/2306-546X-2020-47-155-164>
4. Калінічева Г. Якість вищої освіти як складова формування людського капіталу: виклики для України. *Освітологія*, 2021. № 10. С. 24–36. DOI: <https://doi.org/10.28925/2226-3012.2021.103>
5. Коваль Н. О. Концептуальні підходи до інвестування в людський капітал як фактор зростання конкурентоспроможності національної економіки. *Modern Economics*. 2018. № 10. С. 54–59 DOI: [https://doi.org/10.31521/modecon.V10\(2018\)-09](https://doi.org/10.31521/modecon.V10(2018)-09)
6. Кічурчак М.. Розвиток ринку вищої освіти в країнах ЄС як фактор накопичення людського капіталу: досвід для України. *Economic Annals-XXI*, 2021. № 192(7-8(2)), С. 52–62. DOI: <https://doi.org/10.21003/ea.V192-05>
7. Крупка М.І., Гринькевич О.С., Сас С.П. Економічна ефективність університетів України у контексті інноваційності фінансового менеджменту. *Financial and Credit Activity Problems of Theory and Practice*. 2021. № 1(32), 470–481. <https://doi.org/10.18371/fcaptr.v1i32.200659>
8. Мельниченко О. Інвестиції в освіту та питання запоруки її якості: освітологічний аспект. *Освітологія*. 2023. № 12 (12). С. 20–29. DOI: <https://doi.org/10.28925/2226-3012.2023.12.2>
9. Пилипенко Ю. І., Швець А. С. Людський капітал: сутність та фактори розвитку. *Економічний вісник*. 2023. №2 (82) С. 15–21. DOI: <https://doi.org/10.33271/ebdut/82.015>
10. Світовий банк. Проект людського капіталу. World Bank Group <https://www.worldbank.org/en/publication/human-capital>
11. Свириденко Д., Гоц Н., Ковтун І., Панченко Л., Семенюк Р., Двігун А. Фінансові та економічні аспекти втрати людського капіталу та протидія цьому виклику української вищої школи. *Financial and Credit Activity Problems of Theory and Practice*, 2021. № 4 (39). С. 559–569. DOI: <https://doi.org/10.18371/fcaptr.v4i39.241443>
12. Сидоров О. Особливості людського капіталу в сучасних умовах розвитку України. *Науковий вісник Дніпровського державного університету внутрішніх справ*. 2024. № 2. С. 36–42. DOI: <https://doi.org/10.31733/2078-3566-2022-6-36-42>
13. Скібіцький О. М., Липчанський В. О. Інвестування людського капіталу: освітній ракурс. *Центральноукраїнський науковий вісник. Економічні науки*. 2020. Вип. 4(37). DOI: [https://doi.org/10.32515/2663-1636.2020.4\(37\).130-144](https://doi.org/10.32515/2663-1636.2020.4(37).130-144)
14. Терещенко Г. М. Державне фінансування вищої освіти як чинник розвитку економіки знань. *Освітня аналітика України*. 2017. № 1(1) С. 34–43. URL: <https://science.iea.gov.ua/2017-1-4/>
15. Чернега В. Фінансове забезпечення закладів вищої освіти як інструмент соціально-економічного розвитку країни. *Економіка та суспільство*. 2023. № 47. DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2023-47-81>
16. Limeng Wu, Jing Fang, How higher education affects corporate human capital investment: Based on Upper Echelons Theory. *Finance Research Letters*. 2024. Volume 69, Part A. DOI: <https://doi.org/10.1016/j.frl.2024.106019>

REFERENCES:

1. Holubiev O. V. (2024) Rozvytok liudskoho kapitalu v konteksti suchasnykh vyklykiv dlia ukrainскоi ekonomiky [Human capital development in the context of contemporary challenges for the Ukrainian economy]. *Efektivna ekonomika*. № 7. DOI: <http://doi.org/10.32702/2307-2105.2024.7.58>
2. Hryhorash O. V. (2025) Finansuvannia vyshchoi osvity yak umova innovatsiinoho rozvytku derzhavy [Financing higher education as a condition for innovative development of the state] *Efficient economy*. № 2. DOI: <http://doi.org/10.32702/2307-2105.2025.2.72>
3. Zagirniak, D., Kratt, O., & Zagirnyak, M. (2020). Rezultatyvnist derzhavnogo finansuvannia vyshchoi osvity. [The effectiveness of state financing of higher education]. *Ekonomichnyi visnyk universytetu*, № 15(4), P. 155–164. DOI: <https://doi.org/10.31470/2306-546X-2020-47-155-164>
4. Kalinicheva H. (2021). Yakist vyshchoi osvity yak skladova formuvannia liudskoho kapitalu: vyklyky dlia Ukrainy. [Quality of higher education as a component of human capital formation: challenges for ukraine]. *Osvitohiia*, (10), 24–36. DOI: <https://doi.org/10.28925/2226-3012.2021.103>
5. Koval N. O. (2018) Kontseptualni pidkhody do investuvannia v liudskiy kapital yak faktor zrostannia konkurentospromozhnosti natsionalnoi ekonomiky [Conceptual approaches to investing in human capital as a factor in the growth of the competitiveness of the national economy] *Modern Economics*. № 10, p. 54–59. DOI: [https://doi.org/10.31521/modecon.V10\(2018\)-09](https://doi.org/10.31521/modecon.V10(2018)-09)
6. Kichurchak M. (2021). Rozvytok rynku vyshchoi osvity v krainakh YeS yak faktor nakopychennia liudskoho kapitalu: dosvid dlia Ukrainy [The development of the higher education market in EU countries as a factor in human capital accumulation: lessons for Ukraine]. *Ekonomichni annaly-XXI*. № 192(7–8(2)), p. 52–62. DOI: <https://doi.org/10.21003/ea.V192-05>
7. Krupka M. I., Hrynkevych O. S. & Sas S. P. (2020). Ekonomichna efektyvnist universytetiv Ukrayiny u konteksti innovatsynosti finansovoho menedzhmentu [Economic efficiency of Ukrainian universities in the context of innovative financial management]. In *Finansovo-kredytna diyalnist: problemy teorii ta praktyky*: Vol. 1(32), 470–582. DOI: <https://doi.org/10.18371/fcaptp.v1i32.200659>
8. Melnychenko O. (2023). Investysii v osvitu ta pytannia zaporuky yii yakosti: osvitolohichniy aspekt [Investments in education and the question of guaranteeing its quality: the educological aspects]. *Osvitohiia*. Vol. 12(12), P. 20–29. DOI: <https://doi.org/10.28925/2226-3012.2023.12.2>
9. Pylypenko Yu. I., Shvets A. S. (2023) Liudskiy kapital: sutnist ta faktory rozvytku [Human capital: the essence and factors of development]. *Ekonomichnyi visnyk*. № 2 (82), p. 15–21. DOI: <https://doi.org/10.33271/ebdut/82.015>
10. World Bank (2020) Human Capital Project. World Bank Group. <https://www.worldbank.org/en/publication/human-capital>
11. Svyrydenko D., Hots N., Kovtun I., Panchenko L., Semeniuk R., Dvihun A. (2021). Finansovi ta ekonomichni aspekty vtraty liudskoho kapitalu ta protydiia tsumu vyklyku ukrainскоi vyshchoi shkoly [Financial and economic aspects of human capital loss and countering this challenge in Ukrainian higher education]. *Financial and Credit Activity Problems of Theory and Practice*, № 4 (39), p. 559–569. DOI: <https://doi.org/10.18371/fcaptp.v4i39.241443>
12. Sydorov O. (2024) Osoblyvosti liudskoho kapitalu v suchasnykh umovakh rozvytku Ukrainy [Features of human capital in the current conditions of Ukraine's development] *Naukovyi visnyk Dniprovskoho derzhavnogo universytetu vnutrishnikh sprav*, № 2, p. 36–42. DOI: <https://doi.org/10.31733/2078-3566-2022-6-36-42>
13. Skibitskyi O.M., Lypchanskyi V.O. (2020) Investuvannia liudskoho kapitalu: osvittii rakurs [Investing in human capital: an educational perspective] *Tsentrlnoukrajnskyi naukovyi visnyk. Ekonomichni nauky*, № 4(37). DOI: [https://doi.org/10.32515/2663-1636.2020.4\(37\).130-144](https://doi.org/10.32515/2663-1636.2020.4(37).130-144)
14. Tereshchenko H. M. (2017) Derzhavne finansuvannia vyshchoi osvity yak chynnyk rozvytku ekonomiky znan [Public funding of higher education as a factor in the development of the knowledge economy]. *Osvitnia analityka Ukrainy*. № 1(1) S. 34–43. Available at: <https://science.iea.gov.ua/2017-1-4/>
15. Cherneha V. (2023). Finansove zabezpechennia zakladiv vyshchoi osvity yak instrument sotsialno-ekonomichnogo rozvytku krainy [Financial support of higher education institutions as a tool for socio-economic development of the country] *Ekonomika ta suspilstvo*, № 47. DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2023-47-81>
16. Limeng Wu, Jing Fang, (2024) How higher education affects corporate human capital investment: Based on Upper Echelons Theory. *Finance Research Letters*. Volume 69, Part A. DOI: <https://doi.org/10.1016/j.frl.2024.106019>

Стаття надійшла: 24.10.2025

Стаття прийнята: 07.11.2025

Стаття опублікована: 28.11.2025